

KRÚDY GYULA

Zöld játék

Egy szép tavaszi délután az alagi mezők felett hatalmas sas-madár keringett. Mozdulatlan szárnyal, e madárfajta szokásos méltóságával repülte körül a lófuttató mezőt. Az olcsóbb helyen, ahol az emberek jobbak, mert naivabbak, megörültek a keringő sasnak, mint a pályán átfutó nyúlnak vagy a lovak nyomába csaholó, kis fehér kutyának szoktak megörülni. „Repülőgép!” – ijesztgették egymást. Aztán a sas egyet-kettőt lendült széles szárnyaival, és elrepült a Mátra felé. „Kár érte” – szoltak ismét az olcsóbb helyen, ahol szívből megsiratják a zsoké, ha kitöri nyakát az akadályokon.

A nóbel helyen néhány pénztelen látogató figyelte a tribünről a sas megjelenését és eltűnését. Mert üres zsebű publikum is akad ebben a szokatlan tolongásban, amelyet alagi lóversenynek neveznek. Akik már elveszítették kis tőkéjüket, vagy már a háború kitörése óta kong a zsebük. Talán azelőtt sem volt soha nagyobb summájuk, és egy versenylő meglepetésszerű futásától várták szomorú sorsuk megjavulását. De mégis: legalább nem volt még háború. Lassacskán elkezdünk a háború előtti időről olyanformán megemlékezni, mint a köszvényes öreg gavallér első szerelmének múltjáról vagy az idős dáma legelső báljáról.

– Alagon is más világ volt még akkor – mondogatják egymás között a letört játékosok, akik a játék lehetőségének hiányában tréfás vagy mélabús emlékekkel mulattatják egymást. A sas – a jelen idő – már eltűnt a látóhatáron, lehet a szép múlttól csevegni.

Az 1916-i tavaszról: alagi „emlény”-ként följegyzem a látványosságot, amely a nyugati pályaházban lejátszódott. A konvencionális különvonatok utolsója, amely fél kettőkor szokott elindulni, nem hagyhatta el a pályaházat, amíg a rendőrök megtisztították a vonatot attól a közönségtől, amely már nem fért el a vonaton, hanem a lépcsőkön, ütközőkön, fékezőházikókban, a kocsik tetején óhajtotta a húszperces utazást megtenni. Történt ez az év első lóverseny napján, a Rákosi-díj tiszteletére.

Igen épületes és elgondolkozásra méltó jelenség volt az embereknek e szokatlan tolongása. A lövészárkok harcaiban nagy fontosságú rohamozást a boldog pestiek oly könnyedséggel és szakértelemmel vitték véghez, mintha Pesten egyebet sem tanulnának mostanában az emberek, mint megrohanni a villamoskocsit, a színházi jegypénztárt, a selyemkereskedéseket és az antik bútorosokat. E napon három roham indított az utolsó Alagra menő vonat ellen. Mint a rajzó méhes a faderékon, úgy csüngtek az emberek a lépcsőkön, rézrudakba, egymásba kapaszkodva. Kiáltozás, nők visongása, gyermekek sírása és rendőrök mogorva káromkodása hangzik a füstös üvegtető alatt. Hajdanában ilyenek voltak a politikai tüntetések Pesten, amelyekről a reggeli lapok hasábos tudósítást közöltek. Nem sokkal több ember tüntetett a Múzeum körúton Tisza Kálmán kocsija körül, mint az utolsó különvonat környékén, amely Alagra, a boldogság szigetére volt indulóban. Mintha életük minden reménysége, üdve kockán forogna: kísérelték meg az élet veszedelmes utazást a kocsik ütközői között. Nők letéptek a szoknyájukat, félrekapódott tavaszi kalapjuk. Gyermekek, mint megannyi kis örültek, visongtak. A vonat a mennyországba megy, és mindenki elkárhozott, aki az utolsó vonatról lemarad.

És a vonat csakugyan elindult. Lassú tempóban, szinte csábítólag, még egy utolsó ugrás megkísérléséhez.

Újabb sturm.

Egy pillanat alatt ismét megteltek a kocsik lépcsői, az ütközők, a kalauzkocsi, s egy elszánt ferencvárosi fiú a szeneskocsira óhajtott felkapaszkodni. Sohasem felejttem el ennek a különös fiatalembernek elszánt, felháborodott indulatát, midőn vaslapáttal fenyegette meg a kormos vasúti fűtő. Gondoltam, mindjárt kést ránt elő, és beledöfi a gőzmozdonyba. A rendőrök a publikum után vetették magukat, és a mozdonyvezető megállította a gépet, hogy a vonat megtisztítását elvégezhesék a biztosok.

Aztán végérvényesen kifutott a vonat a pályaházból, kétezer ember kétségbeesésére. (Körülbelül ennyi útjegygyel adott el többet a vasút pénztára, mint amennyi hely van a vonaton. Külvárosi mozikban szokták így csinálni.)

– A játék! – mondta mellettem valaki, és a zsebongó, káromkodó tömegre mutatott.

A háború – gondoltam.

Sok sturm lesz még a civil életben is.

A gyepen nem lehet járnivaló, a tribün szakadásig telve, a totalizátorgépek verejtekezve dolgoznak. Fortuna, mint egy spanyol iskolát lovagló cirkuszló, méltóságteljes tempóban elől szalad a feladott távolságon, taps, lárma, emberszag, hangos nők, izgatott férfiak, mintha először volna lófuttatás Alagon.

Hol vannak Széchenyi István gróf gentlemanjei, akik egymás között fogadtak a verseny eshetőségeire, saját lovukra, amelyet maguk ültek? Hol vannak az angolok, flegmás, unott arcú turflátogatók, akik a legnagyobb meglepetéseket vállvonogatva fogadják? Hol vannak a grófnők, a kokottok, a metreszek, akik hajdanában csak azért jártak a gyepre, hogy szellemesen csevegjenek, új ismeretséget szőjenek, kalandot, esetleg szerelmet találjanak?...

Egy zagyva, zűrzavaros publikum közepette állok, s alig látok régi ismerőst, holott már azt hittem néha, hogy húsz év alatt mindenkit ismerek Pesten. Mintha először látnának lóversenyt ezek az emberek! Furcsa, hogy a lovak futnak, a zsokének színes sapkája van, és amott orosz foglyok javítják a pályát. Új emberek, akiket eddig sohasem láttunk a gyepen, akik a háború alatt jutottak pénzhez, kultúrávágyhoz, új ruhához, élvezetszomjúsághoz, játékszenvedélyhez...

Bizonyos, hogy egy új társadalom van alakulóban körülöttünk, aki most kezdi olvasni Jókai regényeit, Dumas színdarabjait kezdi megnézegetni, a bútoros kereskedő ablaka előtt elmerengve áll egy régi hamisítvány láttára, még nem tudja, hogy a különvonat lépcsőjén nem szabad utazni, még nem ismeri sem Péchy, sem Hübnert, se Tatait, a lovaknak ezentúl tanulja meg nevét, amelyet kiabálni fog Pesten, a Városligetben, júniusban. Új társadalom, új pénz, új világnézet, új nők a régi, elskatulyázott pesti „szépasszonyok” helyére, új tehetségek. Talán írók is...

Csendesen várjuk, hogy a sasok hazarepüljenek a hegyek közül. Akkor kezdődik el itthon az igazi élet, midőn a régen elmentek és az új emberek összekeverednek.